

SVERRIR TÓMASSON

GULLIN SÍMU

ÞEIRRAR hugmyndar gætir víða í fornum norrænum skáldskap að nornir skapi mönnum aldur. Í Snorra-Eddu (*SnE*) er svo að sjá að þær séu goðkynjaðar verur sem ráði örlögum manna; sumar þeirra komi¹ 'til hvers mannz er borinn er' og ákveði hversu lengi hann skal lifa. Einna skýrast er þessari hugsun um mannsævina þó lýst í Norna-Gests þætti, enda þótt þau frávik séu á þeirri frásögn og lýsingu Snorra-Eddu, að hver norn tekur sér lifandi gervi, er völva. Enn fremur er Gesti eigi lengra líf ætlað en það tekur kerti að brenna upp og fær Gestur sjálfur kertið til varðveislu í hörpustokki sínum.² Í þessum þætti tengist hugmyndin um nornadóm ljósi og birtu.

Eitt tilbrigði þessarar hugsunar um aldur mannskepnunnar er að finna í Ynglingatali, 23. erindi, en þar segir svo:³

Veitk Eysteins
enda folginn
lokins lífs
á Lófundu.

Mannsævinni er hér líkt við þráð. Og Reginn spáir fyrir Sigurði Fáfnisbana:⁴

sjá mun ræsir
ríkstr und sólu
þrymr um öll lönd
örlögsímu.

¹ Tekið upp eftir útgáfu Jóns Helgasonar og Anne Holtsmark, 19. Lesbrigði hinna handritanna eru: mannz]barns *WTU*; borinn]borit *WT*; fætt *U*.

² *Fornaldar sögur Nordrlanda I* (Kaupmannahöfn 1829), 340–342.

³ *Skjð.* I, 12. Sbr. *Íslensk fornrit XXVI*, 60.

⁴ Reginsmál 14. v., sbr. *Håndskriftet Nr. 2365 4to gl. kgl. Samling* (København 1891), 58.

Að vísu mun hér fremur vera átt við, að þræðir örlaganna muni ná um öll lönd, án þess þó að sagt sé ákveðið hver endalok hetjunnar verði. Af SnE má ráða, að 'goðkunnigar' nornir eigi sér bústaði á æðri stöðum.⁵

Margir staðir eru á himni fagrir, ok er þar allt guðleg vörn firir.
Þar stendr salr einn fagr undir askinum við brunninn, ok ór þeim sal koma .iii. meyar, þær er svá heita: Urðr, Verðandi, Skulld.

Því miður er óljóst af hvaða heimildabrunni Snorri hefur ausið; annars staðar í SnE virðist Skuld einnig vera valkyrja og ráða gangi orrustu.⁶ Það er því síður en svo ljóst hvaða hlutverki þessar goðkynjuðu verur hafa gegnt áður en kerfissmiðir trúarbragða á 13. öld tóku að tína saman brotasilfur úr skáldskap og vísendum forfeðranna. En augljóst er að allöngu fyrir daga Snorra Sturlusonar hafa skáld haft af nornum einhverjar spurnir og kunnað að notfæra sér þær sagnir í skáldskap sínum á eftirminnilegan hátt.

Helgakviða Hundingsbana I er af flestum fræðimönnum talið fremur ungt kvæði, jafnvel frá 11. öld. Sá sem kviðuna setti saman hefur haft yndi af lýsandi örnefnum: *Sólfrjöll*, *Brálundr*, *Himinvangr*, *Snæfrjöll*. Skáldið hefur einnig gaman af hljómmiklum kenningum sem minna á dróttkvæði. En í upphafserindum þessa kvæðis kemur hugmyndin um nornirnar, hvernig þær skapa mönnum aldur, skýrast fram:⁷

Nótt varð í bæ
nornir kvómu,
þær er qðlingi
aldr um skópu;
þann báðu fylki
frægstan verða
ok buðlunga
beztan þikkja.

Ljóst er af þessu erindi að nornirnar eru persónugervingar; skáldið felur þeim ákveðinn starfa:

Sneru þær af afli
ørloqþáttu,

⁵ SnE (útg. J.H. og A.H.), 19.

⁶ Sbr. sama rit, 39.

⁷ Helgakviða Hundingsbana I, 2.–4. v., sbr. *Håndskriftet*, 39.

þá er borgir braut
 í Brálundi;
 þær um greiddu
 gullin símu
 ok und mána sal
 miðjan festu.

Þetta erindi er eftirtektarverðast fyrir þá sök að þar tengjast tvö tilbrigði sömu hugsun um ævi hetjunnar; annars vegar er lífið þráður sem nornir snúa í þátt, en hins vegar festa þær þáttinn á himni. *Mána salr* er kenning fyrir himin, en samkvæmt SnE áttu nornir þar bústaði; gullin símu er venjulega skýrt sem gullnir þræðir og vísa þeir þá til *þrlögbáttu* í 2. vísuorði, en líkingin verður mun fyllri og betur í stíl við lýsingar kvæðisins, sé jafnframt átt við sólargeisla. Þessi tvíþætta mynd skýrist svo nánar í næsta erindi:

Þær austr ok vestr
 enda fálu,
 þar átti lofðungr
 land á milli;
 brá nipt Nera
 á norðrvega
 einni festi,
 ey bað hón halda.

Vísan stendur í nánum tengslum við hina næstu á undan: sólin kemur upp í austri en hnígur í vestri. *Land* það sem *lofðungr* átti milli eystri og vestri enda orlagabáttarins gæti því táknað ævi hetjunnar. Og síðari hluti hennar kann að skírskota enn nánar til heimkynna Helga: norður-slóða.

Þessi mynd sem dregin er upp í þremur erindum kviðunnar kann að eiga rætur sínar að rekja til forns átrúnaðar á skapanornir. Það mætti einnig gera því skóna að kristinna hugmynda yrði hér vart; geisli sólar er hákristilegt ták. Það er og ekki erfitt að sjá að einhverjar slíkar myndir hafa sótt á hug þess manns sem Norna-Gests þátt setti saman. En um þetta verður ekkert fullyrt hér. Trúin á lífsmagn sólar er alþekkt og forn, og sú mynd sem líkir mannsævinni við gang sólar, frá morgni til kvölds, er ævagömul.